

ИСТОРИЯ И ТРАДИЦИИ НА ТЕКСТИЛНАТА ПРОМИШЛЕНOST В ТРАНСГРАНИЧНИЯ РЕГИОН НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ – РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЯ

Текстилната промишленост има дълбоки корени в трансграничния регион на Р България–РСевернаМакедония. Те са резултат от традициите на домашното производство при изработването на тъкани, хилядолетно дело на сръчните ръце на предимно „нежната“ половина от човечеството.

Наложилата се специализация спомага и за разгръщане на занаятчийско производство, по-характерно за градовете в района, като професионалистите са изключително от „силния“ пол.

HISTORY AND TRADITIONS OF THE TEXTILE INDUSTRY IN THE CROSS-BORDER REGION BE- TWEEN THE REPUBLIC OF BUL- GARIA AND THE REPUBLIC OF NORTH MACEDONIA

The textile industry has deep roots in the cross-border region between the Republic of Bulgaria and the Republic of North Macedonia. They are the result of the traditions of home production in the making of fabrics, a thousand-years-old work of the skillful hands of predominantly the “tender” half of humanity.

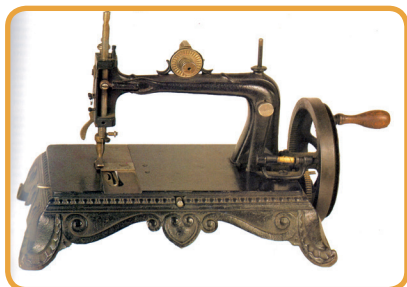
The established specializa-
tion also helped the development of craft production, more typical for the cities in the region, the professionals being exclusively of the “strong” gender.

Фабриката на Добри Желязков в Сливен, около 1870 г.

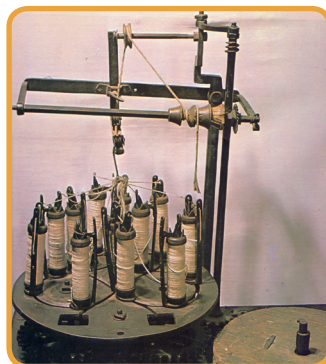
Dobri Zhelyazkov's factory in Sliven, around 1870

Традицията обаче влиза в сблъсък с модернизацията. Индустриалната революция донася на света машинното производство. Като по-добре организирано и масово то нанася непоправим удар върху занаятите и във времето печели съревнованието с тях. Този процес не протича бързо в българските земи. Османската империя остава консервативна и закостеняла държава, където промените се извършват значително по-бавно, отколкото на Запад. Въпреки тази констатация постепенно отделни предприемачи пристъпват към инвестиране в съвременни производствени мощности. През 1834 г. Добри Желязков открива първата текстилна фабрика в град Сливен. Той има редица последователи в бранша развивали бизнес в годините до Освобождението от 1878 г.

Шевна машина от края на XIX в.
Sewing machine from the end of the XIX century

Tradition, however, collided with modernization. The industrial revolution brought machine production to the world. As a better organized and mass production, it inflicted an irreparable blow on the crafts and in time won the competition with them. This process did not run fast in the Bulgarian lands. The Ottoman Empire remained a conservative and rigid state, where change was much slower than in the West. Despite this finding, individual entrepreneurs started gradually investing in modern production facilities. In 1834, Dobri Zhelyazkov opened the first textile factory in the town of Sliven. He had a number of followers in the industry who developed business in the years leading up to the 1878 Liberation of Bulgaria.

Железен гайтанджийски чарк от Самоков, XIX в.
Iron braiding machine from Samokov, XIX century

Пасмантерийна работилница в Трявна
Haberdashery workshop in Tryavna

В Югозападна България процесите следват известната историческа логика на бавна и постепенна модернизация. Срещу традиционните облекла се изправя новата модна тенденция. Особено в началото на XX в. в града тя започва да доминира, а вследствие на посоката и в по-близките села.

In Southwestern Bulgaria, the processes followed the well-known historical logic of slow and gradual modernization. The new fashion trend stood up against traditional clothes. Especially in the early 20th century, it began to dominate the town, and as a result of the direction, the nearby villages as well.

Навлизането на фабричните платове и кройката правят необходимото за специализирането на друг вид шивачи, наричани „френк-терзии“ или „майкинаджий“ от „майкини“ – шивачи с машини. Пръв в Кюстендил практикува Еремия Караиванов - преселник от Сопот. Негови ученици и сетне колеги са Тошко Кратовеца, Харалампи Карадамяннов и Тодор Азов. Друг френк-тезия също е преселник – Захари Шопов от с. Мирково, Пирдопско. Според специализацията му е и рекламата на фирмата - „шивачница за цивилни и военни дрехи“. Работилници в града откриват Георги Велчев и братя Андрейчеви, бежанци от Велес.

Еремия Петков Караиванов (вдясно) – първият френк – терзия в Кюстендил
Eremiah Petkov Karaivanov / on the right /
- the first Frank - tailor in Kyustendil

The introduction of manufactured fabrics and cuts made necessary the specialization of another type of tailors, called „frank-tailors“ or „maiknadzhii“ from „maikini“ - machine-tailors. Eremia Karaivanov, a settler from Sopot, was the first to practice this in Kyustendil. His students and later colleagues were Toshko Kratovets, Haralampi Karadamyannov and Todor Azov. Another „frank-tailor“ was also a settler - Zahari Shopov from the village of Mirkovo, Pirdop region. His specialization was reflected in the advertising of his firm - „sewing shop for civilian and military clothing“. Other workshops in the town were opened by Georgi Velchev and the Andreychev brothers, refugees from Veles.

Сноване, „навивалки“ от с. Райчиловци, Кюстендилско
Winding, "winders" from the village of Raychilovtsi, Kyustendil region

С цел специализация и навлизане на новите тенденции в семейството през 1909 г. по инициатива на женското благотворително дружество „Майчина любов“ в Кюстендил врати отваря професионално училище „Трудолюбие“ за „млади девизи“, които се обучават да шият горно и долно дамско облекло и бродерия. Има сведения за организиране за жени на двумесечен безплатен курс по шеф и кройка в с. Жиленти от дружество „Сингер“ през 1915 г. Девойки, наравно с младежи, се обучават и в шивачница „Македония“ - собственост на Александър Гюргинчев.

Двумесечен безплатен курс по шев и кройка на дружество „Сингер“ в с. Жиленти, Кюстендилско, 1915 г.
Two-month free course in sewing and tailoring of the company "Singer" in the village of Zhilentsi, Kyustendil region, 1915

With the purpose of specialization and introduction of the new trends in the family in 1909, on the initiative of the women's charity organization of Mother's Love in Kyustendil, the professional school of Trudolyubie (Labour-loving) was opened for „young girls“ who were trained in making women's outerwear and underwear and embroidery. There is information about the organization of a two-month free course for women in tailoring in the village of Zhilentsi by the Singer Society in 1915. Girls and boys were trained together in the sewing workshop of Makedonia owned by Aleksandar Gyurginchev.

Шивачница „Македония“ на Ал. Гюргинчев в Кюстендил, 1918 г.
Sewing shop "Macedonia" of Al. Giurginchev in Kyustendil, 1918

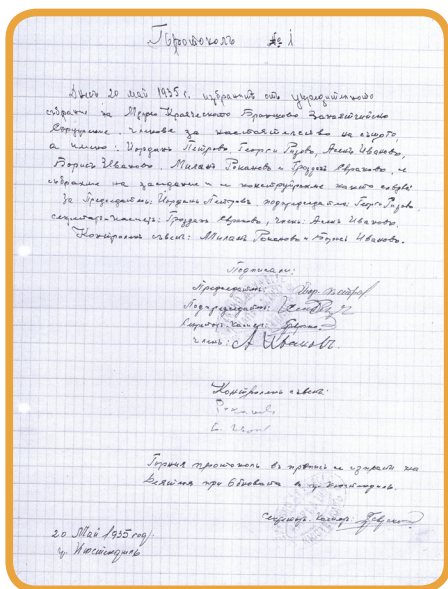
**В шивашката работилница
на Нисим Пресядов „Социалист“
в Кюстендил, 1925 г.
In the sewing workshop
of Nisim Presyadov / Socialist /
in Kyustendil, 1925**

Наличните документи обаче отчетливо открояват мъжете като професионалистите в занаята. Това важи и за сдруженията, които се организират на браншова основа. Запазени са свидетелства за функционирането на Кюстендилското шиваческо дружество „Напредък“, Шивашката производителна кооперация „България“, основана в града през 1926 г., Мъжкото кройческо браншово занаятчийско сдружение, учредено през 1935 г. Някои от тях като Терзийско-абаджийското сдружение продължават своята дейност в Кюстендил и в първите години след деветосептемврийския преврат от 1944 г.

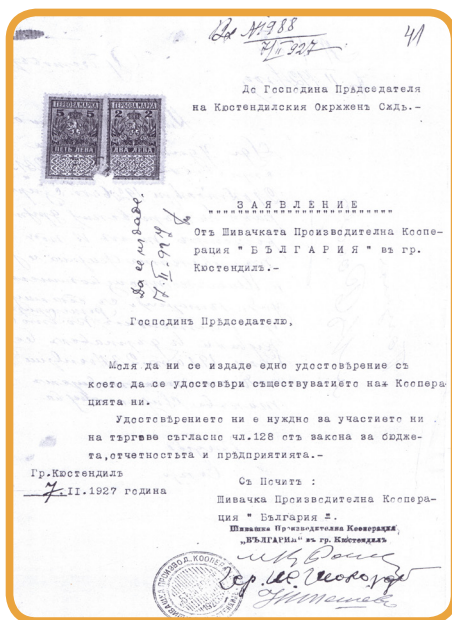
**Майсторско свидетелство за
упражняване на машиноплетаческия
занаят на Занка Миленова Бойкова от
с. Долно Уйно, Кюстендилско, 1937 г.
Master certificate for practicing the ma-
chine-knitting craft of Zanka Milenova
Boykova from the village of Dolno Uino,
Kyustendil region, 1937**

However, the available documents clearly distinguish men as the professionals in the craft. This also applies to the associations that were organized on a branch basis. Evidence has been preserved of the functioning of the Kyustendil sewing society of Napredak, the sewing production cooperative called Bulgaria, founded in the city in 1926, and the Men's tailoring branch craft association, founded in 1935. Some of those, like for example the Tailoring Association, continued their activities in Kyustendil in the first years after the September 9th coup of 1944.

**Протокол от учредяването на
мъжко кройческо браншово
занаятчийско сдружение, 1935 г.
Protocol from the establishment
of a men's tailoring branch
craft association, 1935**

В Дупница, другия важен индустриален център на Кюстендилски окръг, също действат подобни сдружения като Първа шивашка производителна кооперация „Съгласие“. Услугите си предлагат Шивачница „Габрово“ на Йордан Спасов, Шивашко ателие „Единство“, Модно кройческо ателие „Елеганс“, Плетачно ателие „Методи Кьосев и сие“, военна и цивилна шапкарска работилница „Рекорд“.

**Документи за учредяването
на шивашка производителна
кооперация „България“
в Кюстендил, 1926 г.
Documents establishing the tailoring
productive cooperation "Bulgaria"
in Kustendil, 1926**

In Dupnitsa, the other important industrial center of the Kustendil District, there were similar associations such as the First Tailoring Production Cooperative of Saglasie. Such services were also offered by Yordan Spasov's Gabrovo Sewing Shop, Edinstvo Tailoring Studio, Elegance Fashion Tailoring Studio, Metodi Kyosev and Co. Knitting Studio, Record Military and Civilian Hatter's Workshop.

Стойко Ив. Попов е представител в Дупница на фирмата за шевни машини „Науман“. Откриват свое „Дамското ателие“ завършилата в столицата Райна Ив. Малашевска, а също и завърналата се от странство Райна Шопова. В

конкуренцията се включва и нежният пол. Модернизацията и еманципацията си казват думата. Традиционната култура бавно, но категорично върви към отстъпление.

Stoyko Iv. Popov was the Dupnitsa representative of the sewing machine company of Naumann. Raina Iv. Malashevskа who graduated in the capital, opened a Ladies' Studio together with Raina Shopova, who returned from abroad. The competition so involved the “tender” sex. Modernization and emancipation made a change. Traditional culture was slowly but surely retreating.

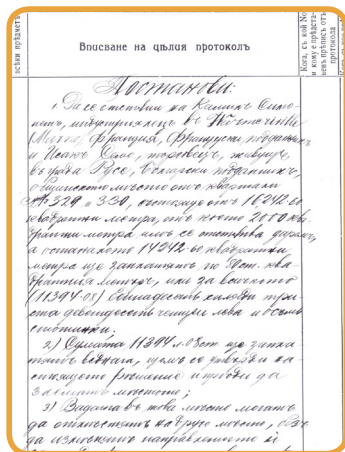

Най-сериозния удар по нея нанася фабричното производство. След 1878 г. в България започва постепенна индустриализация. Текстилната промишленост изживява своя разцвет. С известно забавяне бранша прониква в Кюстендил. През 1911 г. френският гражданин Камил Симоне и Исак Семо от Русе получават одобрение за строителство на фабрика за производство на тънки вълнени платове. Следващата година тя започва да се строи и функционира, като началният ѝ капацитет е скромнен. Обзаведена с 10 влачерни, 5 предачни машини, 3 пресукала, 4 за фасли и 2 за бобини. С времето оборудването се увеличава. Симоневата фабрика остава единственото текстилно предприятие в Югозапада в междувоенния период, когато към държавата вече е присъединен Пиринският край. Съдбата му е решена на 23 декември 1947 г., когато е извършена национализация на индустрията в България. С частното предприемачество е приключено и държавата поема функциите на собственик.

The most serious blow to tradition came from factory production. After 1878, gradual industrialization began in Bulgaria. The textile industry was booming. With some delay, the branch established itself in Kyustendil too. In 1911, the French citizen Camille Simone and Isaac Semo from Ruse received approval for the construction of a factory for the production of thin woolen fabrics. Its construction began in the following year and it started operation with a modest initial capacity. It was equipped with 10 haulers, 5 spinning machines, 3 twists, 2 coils. Over time, the equipment increased. The Simonev Factory remained the only textile enterprise in the Southwest between the wars, when the Pirin region was already annexed to the state. Its fate was decided on December 23, 1947, when the nationalization of industry in Bulgaria was carried out. Private entrepreneurship was over and the state took over the functions of an owner.

Една оценка характеризира предприятието като водещо не само в страната - „Има данни, че е била втората в Европа по производство на прежда от типа „мерино“, след подобна такава в Италия“.

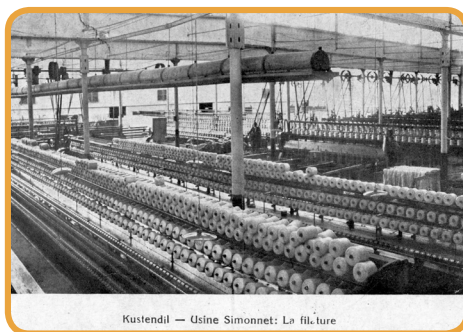
One assessment carried out in the period characterized the company as a leader not only in the country - „There is evidence that it was the second in Europe for the production of Merino type yarn, after a similar one in Italy.“

Из протоколите на Общински съвет Кюстендил за отстъпване на място за построяване на текстилна фабрика от Камил Симоне и Исак Семо, 1911 г.
From the protocols of the Municipal Council of Kyustendil for the ceding of a place for the construction of a textile factory by Camille

1912 - Фабрика „Симоне“ в Кюстендил
1912 Simone factory in Kyustendil

Фабрика „Симоне“ в Кюстендил, интериор
Simone factory in Kyustendil, interior

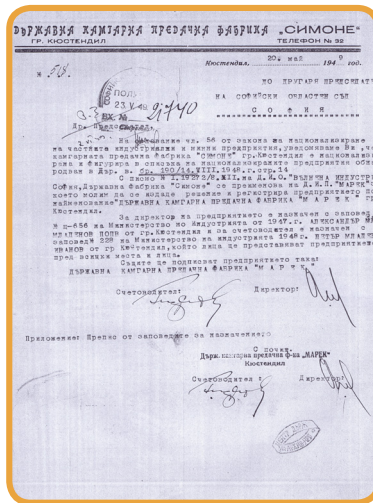
Работници при предачните машини във фабрика „Симоне“, 1929 г.
Workers at the spinning machines in the Simone factory, 1929

С извършване на национализацията в България започва етап на ускорена индустриализация. Въвежда се политиката на петилетните планове и строга централизация върху стопанския живот. Още известно време държавната камгарна предачна фабриката ползва познатото име „Симоне“, а от януари 1949 г. е наречена „Марек“. Разширява се материалната база с изграждането на нови мощности в Източната промишлена зона. В началото на 1989 г. заводът е включен в една фирма заедно с камгарна предачница „Велбъжд“. Сдружението се оказва мимолетно и в средата на 1991 г. се извършва разделяне и се появява „Етавия“ - като

**В производството
на завод „Марек“ - Кюстендил
In the production
of Marek factory, Kyustendil**

With the accomplishment of nationalization in Bulgaria, a stage of accelerated industrialization began. The policy of five-year

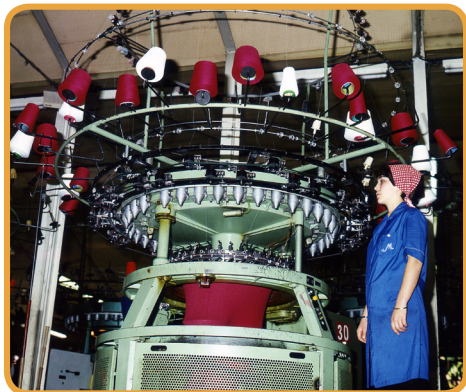

**Сведение за преименуването на
национализираната фабрика „Симоне“
в Кюстендил – Държавна камгарна
предачна фабрика „Марек“, 1949 г.**

**Information about the renaming of the
nationalized factory "Simone" -
"State worsted spinning
factory" Marek ", 1949**

plans and strict centralization of economic life was introduced. For some time, the state-owned worsted spinning mill continued to use the well-known name of Simone, but from January 1949 it was called Marek. The material base was expanded by the construction of new facilities in the Eastern Industrial Zone. In the beginning of 1989, the factory

наследник на завод „Марек“. След няколко пререгистрации дружеството е приватизирано в края на XX в.

**В производството на завод „Марек” -
Кюстендил**
**In the production of Marek factory,
Kyustendil**

**В производството на завод „Марек” -
Кюстендил**
**In the production of Marek factory,
Kyustendil**

was combined in one company together with the worsted spinning mill of Velbuzhd. The association turned out to be unstable and in the middle of 1991, a division took place and so Etavia appeared as the successor of the Marek plant. After several re-registrations, the company was privatized at the end of the 20th century.

**Свидетелство за получаване
на търговска марка „Пауталия”,
издадено на завод „Марек” -
Кюстендил, 1982 г.**

**Certificate of obtaining the trade-
mark "Pautalia", issued at
the factory "Marek" -
Kyustendil, 1982**

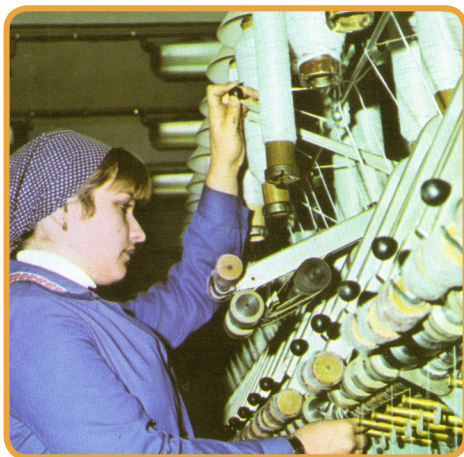
Другият субект остава с познатото си име „Велбъжд“. Неговото начало датира от 1967 г. с поставянето на основите на Държавно индустриално предприятие „Камгарна предачница“. В средата на 80 г. е извършена реконструкция и модернизация. Произвеждат се 18 вида камгарна и 7 полукамгарна прежда. В процеса се използват полиакрилни нитридни влакна „Булана“, доставяни от Нефтохимическия комбинат в Бургас, както и вносни суровини и естествена вълна. Структурата е разгърната в 5 цеха – за багрене, за производство на лента, за предпредене, за предене и за конфекция. През 1983 г. заводът произвежда 60 % от камгарната прежда и 100 % от камгарната лента в държавата. Той се явява най-големият по вида на производството си в България и на Балканския полуостров. Разполага с мощност от 35000 вретена, като 90 % от процесите са механизирани. През 1989 г. е обединен със завод „Марек“ и в неговия район е изградена новата му производствена база.

The other entity remained with the familiar name of Velbuzhd. Its beginning dates back to 1967 with the laying of the foundations of the State Industrial Enterprise of Kamgarna Predachnitsa (worsted spinning mill). In the middle of the 80s, a reconstruction and modernization was carried out. 18 types of worsted and 7 semi-worsted yarns were produced. The process used polyacrylic nitride fibers of the Bulana type, supplied by the Oil Chemical Plant in Burgas, as well as imported raw materials and natural wool. The structure was developed in 5 workshops - for dyeing, for tape production, for pre-spinning, for spinning and for confection. In 1983, the plant produced 60 % of worsted yarn and 100 % of worsted tape in the country. It was the largest in terms of production in Bulgaria and on the Balkan Peninsula. It had the power of 35,000 spindles, 90 % of the processes being mechanized. In 1989, there was a merger with the Marek plant and the new production base was built in its area.

През 1991 г. старото положение е възстановено, като „Велбъжд“ продължава да работи в условията на пазарна икономика. В края на XX в. е приватизиран.

**Главният вход на завод „Велбъжд“
в Кюстендил**
**The main entrance of the Velbuzhd
factory in Kyustendil**

Завод „Велбъжд“ - интериор
Factory "Velbuzhd", interior

Завод „Велбъжд“, предачен цех
**Factory "Velbuzhd" - spinning
workshop**

In 1991, the old situation was restored, and Velbuzhd continued to operate in the conditions of market economy. It was privatized at the end of the 20th century.

**Фирмен магазин на завод „Велбъжд“
- Кюстендил**
**Company store at the Velbuzhd factory
in Kyustendil**

Текстилното производство намира място в дейността на трудово-производителните кооперации /ТПК/. В края на 1944 г. е учредена шивашка трудова производителна кооперация „Колективен труд“ – Кюстендил. Тя просъществува самостоятелно до 1962 г., когато се обединява с ТПК „Девети септември“. Две години по-късно е извършена реорганизация, като се появяват три нови стопански субекта. Единият е с профил „шивашка и текстилна дейност“ и се структурира като ТПК „Осогово“.

През 1978 г. е създадено стопанско предприятие „Иглика“ в Кюстендилски окръг. Следва навлизане в шиенето на дамски чанти за вътрешния пазар и за износ. Предприятието придобива статут на общинска фирма с основна дейност – „производство и търговия на шивашки изделия“. Промените след 1989 г. оказват своето пазарно влияние върху дружеството. Постепенно то запада и през 2000 г. се преминава към ликвидацията му.

Textile production found a place in the operations of the so-called labor-production cooperatives /LPC/. At the end of 1944, a sewing labor-production cooperative called Collective Labor - Kyustendil was established. It existed independently until 1962, when it merged with the LPC of Ninth of September. Two years later, a reorganization took place, with the emergence of three new economic entities. One of them had the profile of a «tailoring and textile activity» and was structured as the LPC of Osogovo.

In 1978, the Iglika business enterprise was established in Kyustendil District. Next came the sewing of women's purses for the domestic market and for export. The company acquired the status of a municipal firm with the main activity of production and trade with textile products. The changes after 1989 had their market effect on the company. It gradually declined and in 2000 was liquidated.

гр.Дупница, 26-и юни 1948 год. 96

До
Д.И.О. "ВЪЛНЕНА ИНДУСТРИЯ"
Служба - "Планиране и окладване с сурови
материали"
ул. "Делчев" 919
СОФИ.

УПОМОЩНО: ПРОИЗВОДСТВЕН ПЛАН
№ 111-то ТРИМЕС. 1948 год.
за ПИ-4402/19. VI. 1948 г.

Другари,

Съобщаваме ви, за надлежително изработване през III-то
тримесечие на 1948 год. вълнене и количествата трикотажна из-
работка равна на по изотон, съобразно възможностите на, как-
то следва:

I. Планирам излезен трикотаж при съотношение св. в. в. 1903-д. в. 279/746 год. тримесечие.....	770.- КРР
за и. в. в. в.	170.- КРР
за и. в. в. в.	300.-
за и. в. в. в.	300.-
II. Планирам памучен трикотаж при излезен за тримесечие	650.- КРР
за и. в. в. в.	300.-
за и. в. в. в.	300.-
за и. в. в. в.	300.-

С другарски поздрав!

Д. И. О. "ВЪЛНЕНА ИНДУСТРИЯ"
ул. "Делчев" 919
СОФИ.

**Производствен план за трето тримесе-
чие на държавна фабрика за вълнен
трикотаж „Труд“ – Дупница, 1948 г.
Production plan for the third quarter of
State Wool Knitwear Factory "Trud" -
Dupnitsa, 1948**

Другият изявен текстилен
център в трансграничния район
е Станке Димитров/Дупница.
Сред пионерите е шивашката
трудова производителна
кооперация „Солидарност“,
учредена на 13 февруари 1945
г. Динамиката на окрупняване
и последващо разделяне води
до появата на шивашката
ТПК „Димитър Начев“, която
регистрира търговска марка за
масова конфекция.

The other prominent textile
center in the cross-border region
was Stanke Dimitrov / now
Dupnitsa. Among the pioneers
was the tailoring labor-production
cooperative of Solidarnost,
established on February 13, 1945.
The dynamics of consolidation
and subsequent division led to the
emergence of the tailoring LPC of
Dimitar Nachev which registered a
trademark for mass clothing.

НАРОДНА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
МИНИСТЕРСКИ СЪВЕТ

РЕШЕНИЕ № 38

от 10 март 19 89 година

за образуване на фирма

МИНИСТЕРСКИЯТ СЪВЕТ РЕШИ:

Въз основа на чл. 11, ал. 3, т. 1, буква "а" от Указ № 56 за
stopанската дейност да се образува фирма с държавно имущество и прокативна
организацията съгласно приложение № 23.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НА
МИНИСТЕРСКИЯ СЪВЕТ: /inf/ ГЕОРГИ АТАНАСОВ

ГЛАВЕН СЕКРЕТАР НА
МИНИСТЕРСКИЯ СЪВЕТ: /inf/ ИВАН ШАТОВ

Верно,
НАЧАЛНИК НА ОУГДЪТ
"ОУДА КАДЕЛАРИЯ": /inf/ ИВАН ШАТОВ

**Документи за регистрация на държав-
на фирма „Марена“ – Ст. Димитров
Documents for registration of the
state company "Marena" - St. Dimitrov**

През 1951 г. излиза постановление на Министерски съвет за създаването на фабрика за шивашки и обувни изделия, предназначени за специалните ведомства към управление „Военни заводи“, а името, което се избира е „Марек“. Под това название държавното индустриално предприятие просъществува до 1989 г. С новата стопанска политика, основана на указ № 56, в началото на 1989 г. е създадена държавна фирма „Марена“. Тя използва производствената база на завод „Марек“ - Ст. Димитров и завод „Милена“ в Благоевград. Основен предмет на дейност е производството на шевни изделия – „детски, дамски и мъжки облекла за спорт и свободното време“. Обединението се оказва мимолетно и две години по-късно предприятието е разделено и от състава му излиза фирма „Милена“ - Благоевград. „Марена“ продължава своята дейност с редица трансформации като държавна собственост до нейната приватизация в края на XX в.

In 1951, a decree of the Council of Ministers was issued for the establishment of a factory for sewing and footwear, intended for the special departments of the Military Plants Division, and the name they chose was Marek. Under this title, the state-owned industrial enterprise lasted until 1989. With the new economic policy, based on Decree No. 56, in the early 1989 they established the state-owned company of Marena. It used the production base of the Marek plant of the town of Stanke Dimitrov and the Milena plant in Blagoevgrad. The main activity of the new entity was the production of sewed items - „children's, women's and men's clothing for sports and leisure“. The unification did not last long and two years later the enterprise was divided, the Milena company of Blagoevgrad leaving the unity. Marena continued its activities with a number of transformations as a state property until its privatization at the end of the 20th century.

**В производството на завод „Марек” -
Ст. Димитров
In the production of “Marek” factory –
St. Dimitrov**

**В производството на завод „Марек” -
Ст. Димитров
In the production of “Marek” factory –
St. Dimitrov**

**В производството на завод
„Марек” - Ст. Димитров
In the production of “Marek”
factory – St. Dimitrov**

**Спортна конфекция
от държавна фирма „Марена”
Sportswear of the state
company “Marena” - St. Dimitrov**

**Завод „Марек” един от
производствените участъци
“Marek” factory - one of the production
sections**

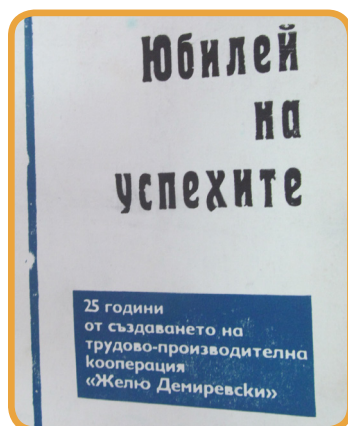
В периода на социализма завод „Марек“ остава основен стожер на текстилния бранш в Дупнишкия край. В града просъществува известно време държавната фабрика за производство на вълнен трикотаж „Труд“. Сред производствените мощности са тези и на фабрика „Лиляна Димитрова“.

Хората в неравностойно положение се обединяват през 1957 г. в ТПК на инвалидите „Рила“. Година по-късно името е променено на „Желю Демиревски“. Сред пъстротата от дейности е откриването на шивашки цех. След време е последван от още един, който се

**Фабрика „Лиляна Димитрова“
Ст. Димитров
"Lilyana Dimitrova" Factory,
St. Dimitrov**

During the socialist period, the Marek plant remained the main pillar of the textile industry in the Dupnitsa region. There was also a state factory for the production of woolen knitwear called Trud which existed in the city for some time. Among the production facilities were those of the factory of Lilyana Dimitrova.

**Юбилейна брошура „25 години
от създаването на Трудово-
производителна кооперация
„Желю Демиревски“ – Ст. Димитров
Anniversary brochure "25 years since its
inception of Labor-Production Cooper-
ative "Zhelyu Demirevski" -
St. Dimitrov**

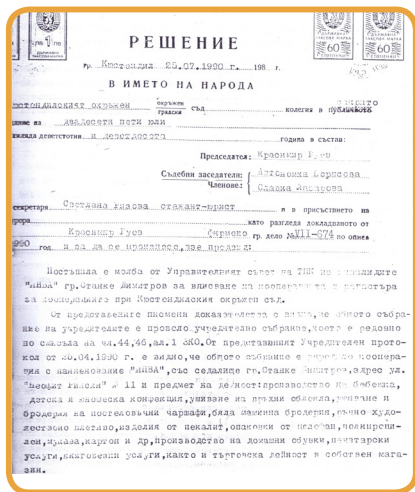
Disadvantaged people united in 1957 in the LPC of the disabled called Rila. A year later, the name was changed to Zhelyo Demirevski. Among the variety of activities was the opening of a

рои и създава малки цехове в Крайници, Бобошево и Сапарева баня. На тази база е създаден и фирмен магазин, където се предлагат дамски и бебешки дрехи, блузи с бродерия, летни рокли, спално бельо. Сходна дейност развива социално-промишленото предприятие „Тих труд“. След промените инвалидите се обединяват в ТПК „ИНВА“ с предмет на дейност, обхващащ широк спектър от шивашката промишленост.

sewing workshop. After a while, it was followed by another one, which swarmed and created small workshops in Krainintsi, Boboshevo and Sapareva Banya.

**Стопанско предприятие „Тих труд“
– шивашки цех
Economic enterprise "Silent Labor"
- sewing workshop**

**Съдебна регистрация на ТПК
на инвалидите „ИНВА“ – Ст. Димитров
Court registration of LPC for
the disabled "INVA" - St. Dimitrov**

On this basis, a company store was established, offering women's and baby clothes, blouses with embroidery, summer dresses, bed linen. A similar activity was developed by the social-and-industrial enterprise of Tih Trud (Silent Labor). After the changes, the disabled were united in the LPC of INVA whose activity covered a wide range of the garment industry.

Пиринският край, обединен в Горноджумайска /по-сетне Благоевградска област/, е присъединен през 1912 г. към България. Районът се характеризира с елементите на традиционната народна култура и занаятчийското производство. Мероприятията на народната власт след деветосептемврийския преврат засягат текстилния бранш. Както навсякъде се пристъпва към обединяване на част от самостоятелните шивачи в кооперации. Пример в тази посока е създаването на 2 април 1945 г. от 8 професионалисти на ТПК „Съединени шивачи“ в Якоруда.

В центъра на района Горна Джумая /Благоевград частни предприемачи инвестират в сграда и машини за текстилно производство. Национализацията поставя обекта в държавни ръце. На тази база през февруари 1948 г. започва работа Памучно-тъкачната фабрика „Гоце Делчев“ за изтъкаване на плат „американ“. Самостоятелният развой е спрял през 1989 г., когато фабриката е включена в състава на фирмата „Памукотекс“ – София.

The Pirin region, united in the Gornodzhumayska / later Blagoevgrad District/, was annexed to Bulgaria in 1912. The region is characterized by elements of traditional folk culture and handicraft production. The activities of the people's government after the September 9th coup affected the textile industry. As everywhere else, part of the individual tailors were united in cooperatives. An example is the establishment of the LPC of Saedineni Shivachi (United Tailors) by 8 professionals in Yakoruda on April 1945 ,2.

In the center of the Gorna Dzhumaya / Blagoevgrad region, private entrepreneurs were investing in a building and machines for textile production. Nationalization put the site in the hands of the state. On this basis, the Gotse Delchev Cotton Weaving Factory for the Amerikan type of fabric began its operations in February 1948. The independent development was stopped in 1989, when the factory was included in the company of Pamukoteks - Sofia.

След две години обединението е развалено и от състава му се отделя старият завод, но под името „Струматекс“. Преживява редица трансформации, а през 1998 г. е извършена и приватизация.

В сферата на памука, но и на коприната е следващото по възраст предприятие от областта, създадено в Сандански. То възниква през 1949 г. като пункт за изкупуване и първична преработка на двата артикула. На следващата година е обособено като самостоятелен стопански субект. През 1955 г. получава названието си Държавно индустриално предприятие „Текстилни влакна“, като зоната му на действие в областта е поречието на Струма. Функционира до 1964 г.

ДТК „Гоце Делчев“ Благоевград
предачен цех

STC "Gotse Delchev" Blagoevgrad
spinning workshop

After two years, the union was broken and the old plant was separated from its composition, but under the name of Strumateks. It went through a number of transformations, and in 1998 was privatized.

ДТК „Гоце Делчев“ Благоевград
тъкачен цех

STC "Gotse Delchev" Blagoevgrad -
weaving workshop

In the field of cotton, but also of silk is the next oldest enterprise in the region, established in Sandanski. It emerged in 1949 as a point of purchase and primary processing of both items. In the following year, it was established as an independent business entity. In 1955, it was renamed to State Industrial Enterprise of Tekstilni Vlakna (Textile Fibers), covering the area of the Struma valley. It functioned until 1964.

На базата на шивашка кооперация „Колектив“ в Петрич от 1962 г. се развива Държавно индустриално предприятие „Септември“. Между 1965 и 1967 г. е част от ДИП „Марек“ – Ст. Димитров. След последната година се обособява самостоятелно в нова сграда и получава името „Хр. Калайджиев“. Производствените му мощности са присъединени през 1982 г. в комбинат „Билиана“.

Изграждането на фабрика „Билиана“ стартира в Петрич през 1974 г. Две години по-късно започва производството на горно детско, дамско и мъжко облекло. През 1982 г. се обединява със завод „Христо Калайджиев“ в комбинат „Билиана“. Производството обхваща и цехове в селата Първомай, Кърналово, Марикостиново и Генерал Тодоров. Работи се в две направления – конфекция и трикотаж. След повече от 10 г. през 1993 г. е преобразуван в два юридически субекта - ЕООД „Бела-стил“ и ЕООД „Билиана-трико“. Последното е приватизирано през 1997 г.

On the basis of the sewing cooperative of Kolektiv in Petrich, the State Industrial Enterprise (SIE) of Septemvri has been developing since 1962. Between 1965 and 1967, it was part of SIE of Marek in Stanke Dimitrov. After the last year, it was settled independently in a new building and received the name of Hristo Kalaydzhiev. Its production facilities were added in 1982 to the Bilyana plant.

The construction of the Bilyana factory started in Petrich in 1974. Two years later, the production of children's, women's and men's clothing began. In 1982 it merged with the Hristo Kalaydzhiev plant in the Bilyana corporation. The production included workshops in the villages of Parvoday, Karnalovo, Marikostinovo and General Todorov. It worked in two directions - ready-made clothing and knitwear. After more than 10 years, in 1993 it was transformed into two legal entities – Bela-Stil EOOD and Bilyana-Triko EOOD. The latter was privatized in 1997.

**Комбинат „Билиана“ Петрич
Combine "Bilyana" – Petrich**

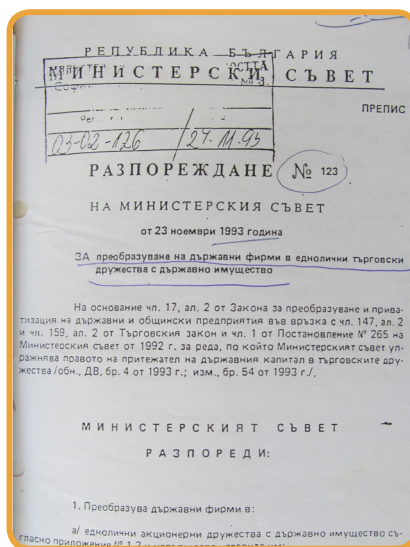
**Цех конфекция
Confection workshop**

**Производствен цех
Production workshop**

**Плетачен цех
Knitting workshop**

**Документи по създаването и
преобразуването на
комбинат „Билиана“ - Петрич
Documents on the establishment
and transformation of
the Combine "Bilyana" – Petric**

През 1962 г. Министерският съвет решава да премести производството на ципове и на пасмантерийни изделия от София в Гоце Делчев. Проектът е реализиран през 1964 г. Десет години по-късно цехът е преобразуван във фабрика за производство на ленти и ципове, която през 1978 г. е наречена завод „Анещи Узунов“. През 1989 г. като негов правопреемник е регистрирана фирмата „Орбел“. Държавното дружество изживява няколко трансформации и е приватизирано през 1997 г.

Дълго е времето на превръщането на решението за създаването на Завод за превързочни материали в Сандански в реалност. Решението на Министерския съвет е от 1957 г. Базата се строи и е готова между 1966 и 1971 г. Последната се приема за рождена на готовото предприятие. През 1989 г. заводът е включен в състава на държавна фирма „Фармация“ - Станке Димитров. Две години по-късно е обособен като самостоятелно юридическо лице с името „Медика“. Преминава в частни ръце през 1997 г.

In 1962, the Council of Ministers decided to move the production of zippers and haberdashery from Sofia to Gotse Delchev. The project was realized in 1964. Ten years later, the workshop was transformed into a factory for the production of tapes and zippers, which in 1978 was called the plant of Aneshti Uzunov. In 1989, the company of Orbel was registered as its legal successor. The state-owned company underwent several transformations and was privatized in 1997.

It took a long time for the decision to establish a plant for dressings and bandages in Sandanski to become a reality. The decision of the Council of Ministers dates to 1957. The site was built and ready between 1966 and 1971. The second year is considered the birth date of the finished enterprise. In 1989, the plant was included in the state company of Farmacia (Pharmacy) in Stanke Dimitrov. Two years later it was established as an independent legal entity with the name of Medica. It passed into private hands in 1997.

В началото на 70-те години на XX в. в Благоевградски окръг се появяват още няколко стопански субекта от текстилния бранш. През 1972 г. се учредява модна къща „Валентина“. Тя ползва базата на ТПК „Нов свят“ в Благоевград. През 1986 - 87 г. след съгласуване, на базата на цеха за колективни поръчки на ТПК „Нов свят“ в Благоевград, е създаден завод „Милена“. В началото на 1989 г. той е включен в състава на държавна фирма „Марена“ - Станке Димитров. Две години по късно е обособен като самостоятелно ЕООД „Милена“ с предмет на дейност производство и търговия с шивашки изделия. През 1997 г. предприятието е приватизирано.

Шивашкият цех за работно облекло на ТПК „Труд“ – Гоце Делчев е в основата за изграждането на завод „Зора“. През 1991 г. е преименувано на държавна фирма „Зора – Г“, а две години по-късно е продадено на търг.

Смощности за производство на продукция от текстилния бранш разполагат ОТПК „Рила“ - Благоевград, РПК - Петрич, ТПК „Антон Попов“ - Петрич,

In the early 70s of the 20th century, several more businesses from the textile industry appeared in the Blagoevgrad District. In 1972, the fashion house of Valentina was established. It used the base of the LPC of Nov Svyat (New World) in Blagoevgrad. In 1986-87, after a certain coordination, the workshop for collective procurement of Nov Svyat LPC in Blagoevgrad was used to establish the plant of Milena. At the beginning of 1989, it was incorporated in the state company of Marena - Stanke Dimitrov. Two years later it came back as an independent company Milena EOOD active in the production and trade with garments. In 1997 the company was privatized.

The sewing workshop for work clothes of the Trud LPC in Gotse Delchev was used as a basis for the construction of the Zora factory. In 1991 it was renamed to Zora-G state company, and two years later it was sold at an auction.

Production facilities have been concentrated in Rila LPC - Blagoevgrad, the Workers' production Cooperative of Petrich, Anton Popov LPC - Petrich,

ТПК „Георги Андрианов“
 - Белица, ТПК на инвалидите
 „Рила“ – Благоевград, Шивашка
 ТПК „Нов свят“ – Благоевград,
 ТПК „Вихрен“ – Кресна, Шивашка
 ТПК „Труд“ – Гоце Делчев, ТПК на
 инвалидите „Атанас Тешовски“ –
 Гоце Делчев, ТПК „Никола Ушев“
 - с. Гърмен, Обща ТПК „Победа“
 – с. Катунци, Обединена ТПК
 „Москва“ – Петрич и др., както
 и редица промкомбинати в
 Благоевградския регион.

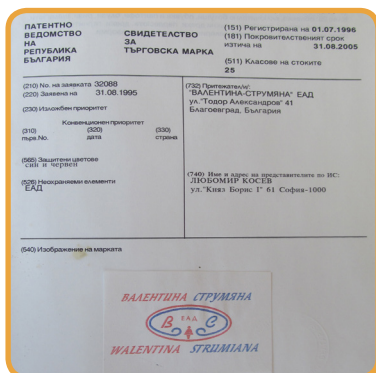

ОТПК „Рила“ Благоевград
ULPC "Rila" Blagoevgrad

Georgi Andrianov LPC -
 Belitsa, LPC of the disabled named
 Rila - Blagoevgrad, Sewing LPC of
 Nov Svyat - Blagoevgrad, Vihren
 LPC - Kresna, Tailoring LPC of
 Trud - Gotse Delchev, LPC of the
 disabled called Atanas Teshovski
 - Gotse Delchev, Nikola Ushev LPC
 - Garmen, General LPC of Pobeda
 – Katuntsi village, United LPC of
 Moskva - Petrich and others, as
 well as a number of industrial
 plants in the Blagoevgrad region.

ОТПК „Рила“ Благоевград
ULPC "Rila" Blagoevgrad

Свидетелство за търговска марка
„Валентина“ - Благоевград
Trademark certificate "Valentina"
Blagoevgrad

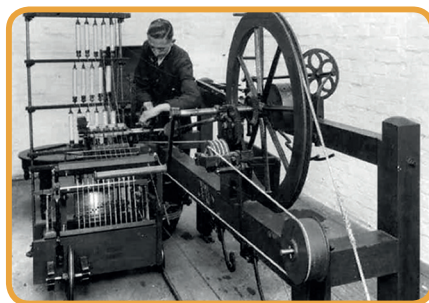

СП „Валентина“
EE "Valentina"

Текстилната индустрия се появява на територията на днешна Република Северна Македония в последните десетилетия на XIX в. В рамките на Османската империя масово е домашното и занаятчийското производство. Все пак първите стъпки се правят в района на Битоля – селата Дихово, Магарево и Търново, където се изработват вълнени артикули. През 1883 г. в първото населено място е изградена модерна фабрика. Локацията не е случайна, защото Битоля е основен център на империята на Балканския полуостров. Паралелно с производството на вълнен текстил се обработва и коприна. В районите на Гевгели, Дойран, Радовиш и Струмица се отглежда основната суровина. През 1894 г. в първия град е открита държавна фабрика.

След Първата световна война Вардарският дял от Македония попада под властта на Кралството на сърби, хървати и словенци, популярно с името Югославия. Чрез механизмите на държавната политика като основен център се налага Скопие. Едва ли е трудно да се разбере защо основната част от инвестициите в текстилната

The textile industry appeared on the territory of today's Republic of North Macedonia in the last decades of the 19th century. Within the Ottoman Empire, domestic and handicraft production was widespread. However, the first steps were made in the region of Bitola - the villages of Dihovo, Magarevo and Tarnovo, where they made various woolen items. In 1883, a modern factory was built in the first settlement. The location is not accidental, because Bitola was one of the centers of the empire on the Balkan Peninsula. In parallel with the production of woolen textiles, silk was also processed. The raw material came mainly from the regions of Gevgelija, Dojran, Radovich and Strumica. In 1894, a state factory was opened in the first town.

Преработка на памук
Cotton processing

**Семейство Туфекчиеви от
Струмица, което се е занимавало
с производство на коприна
The Tufekchiev family from
Strumica, which was engaged
in silk production**

индустрия са извършени именно там. Така се появяват фабриката за трико „Диамант“/1927 г./, Текстилната индустрия на Генералното търговско акционерно дружество /1931 г./, фабриката за памучни тъкани /1933 г./, предприятие за производи от юта /1933 г./, фабрика за производство на чорапи „Шар“ /1936 г./, Текстилна индустрия „Вардар“ /1937 г./, Текстилна индустрия „Тулбенд“ /1937 г./, Текстилна и пасмантерийна фабрика /1931 г./, Тъкачна работилница „Юг“ /1939 г./, Текстилна индустрия „Армаган“ /1940 г./. Отделни мощности работят в Магарево, Битолско, в Тетово, Струмица, Битоля и Гевгели.

After the First World War, the Vardar part of Macedonia came under the rule of the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes, popularly known as Yugoslavia. Through the mechanisms of state policy, Skopje was imposed as the main center. It is hardly difficult to understand why the bulk of investment in the textile industry was made there. Thus appeared the factory for knitwear called Diamond /1927/, the Textile industry of the General Trade Joint Stock Company /1931/, the factory for cotton fabrics /1933/, a jute factory /1933/, a factory for production of socks named Shar /1936/, Vardar textile industry /1937/, Tulbend textile industry /1937/, Textile and haberdashery factory /1931/, Yug weaving workshop /1939/, Armagan textile Industry /1940/. Separate facilities operated in Magarevo, the Bitola region, Tetovo, Strumica, Bitola and Gevgelija.

**Ушиване на памучни изделия
Sewing of cotton products**

Съществени промени настъпват след края на Втората световна война. Югославия се превръща във федерация, а Вардарска Македония в Народна република в нейния състав. Изграждането на социализъм води след себе си държавно петгодишно планиране. Централизираните инвестиции извеждат на водещо място текстилната индустрия. Така в периода 1947-1954 г. се изграждат две големи предприятия „Тетекс“ в Тетово и „Македонка“ в Щип. В първия се произвеждат вълнени, а във втория памучни артикули. Заедно със завода за преработка на коприна във Велес те се смятат за основа на македонската текстилна индустрия.

Фабриката за памучен текстил „Македонка“ в Щип се появява в периода 1950-1952

**Фабрика Тетекс в Тетово, 1951 г.
Teteks factory in Tetovo, 1951**

Significant changes occurred after the end of World War II. Yugoslavia became a federation, and Vardar Macedonia became a People's Republic within that federation. The building of socialism imposed five-year periods of state planning. Centralized investments put the textile industry at the forefront. Thus, in the period 1947-1954, two large enterprises were built: Teteks in Tetovo and Makedonka in Shtip. The first produced wool and the second - cotton items. Together with the silk processing plant in Veles, they are considered the basis of the Macedonian textile industry.

**В производството на фабрика Тетекс
In the production of Tetex factory**

The Makedonka cotton textile factory in Shtip was opened in the period 1950-1952, when the first production halls were built. At

г., когато са изградени първите производствени халета. Достига се до положението „Македонка“ да инвестира в създаването на нови производствени мощности в съседни градове. Появяват се предачните фабрики „Малешевка“ в Берово, „Овче поле“ в Свети Николе, за конфекция - „Партизанка“ в Делчево и „Алкалоид“ в Берово. Идеята е тези предприятия да използват материалите от „Македонка“ за своята крайна продукция.

a certain point, Makedonka had to invest in the creation of new production facilities in neighboring cities. For example, the spinning factories of Malashevka in Berovo, Ovche Pole in Sveti Nikole, for clothing - Partizanka in Delchevo and Alkaloid in Berovo were established. The idea was for these companies to use the materials from Makedonka for their final production.

Фабрика МАКЕДОНКА, 1951
MAKEDONKA factory, 1951

В този план като нейна производствена линия за готова конфекция стартира и бъдещият завод „Астибо“ в Щип. Първоначално през 1962 г. предприятието започва като производствена линия за конфекция, настанени в бивш тютюнев склад. С увеличаването на интереса се разраства и капацитетът. През 1978 г. „Астибо“ получава възможност за самостоятелно развитие. Следвайки практиката на „Македонка“, започва създаването на автономни поделения в района. Появяват се фабриките – „Паланчанка“ – Крива паланка, „Кратовчанка“ – Кратово, „Винивчанка“ – Виница, „Радовишчанка“ – Радовиш, „Бродчанка“ – Македонски брод,

Производство на фабрика Астибо
In the production of Astibo factory

In this context, the future Astibo plant in Shtip was launched as its production line for ready-made clothing. Initially, in 1962, the company started as a production line for ready-made clothes housed in a former tobacco warehouse. As interest increased, so did capacity. In 1978, Astibo was given the opportunity for independent development. Following the practice of Makedonka, the creation of autonomous units in the region began. The following factories appeared - Palanchanka in Kriva Palanka, Kratovchanka in Kratovo, Vinivchanka in Vinitsa, Radovishchanka in Radovish, Brodchanka in Makedonski Brod, Proteks in Probishtip, Astibo-Sveti Nikole in Sveti Nicole, Vera Yotzik in Makedonska Kamenitsa. The main task pursued by the state was not to optimize production, but to provide employment for the wives of miners from the eastern part of the country. Thus a capacity was reached of over 5500 workers in the main plant and branches. By 4800, 1987 people were earning a living at Astibo - Shtip alone.

In the first years after the

„Протекс“ – Пробищип,
„Астибо-Свети Николе“ –
Свети Николе, „Вера Йоцик“ –
Македонска Каменица. Основ-
ната задача, което се преследва
от държавата, не е оптимизация
на производството, а осигуря-
ване на заетост на жените на
миньорите от източната част на
страната. Така се достига един
капацитет от над 5500 работ-
ници в основното предприятие
и клоновете. Към 1987 г. само в
„Астибо“ – Щип препитание по-
лучават 4800 души.

В първите години след
обявяване на Независимостта
от предприятието отпадат
клоновете по съседните
градове. Те получават
самостоятелен статут. Самият
„Астибо“ също изживява редица
трансформации. В тежест се
оказва големият брой на заетите,
значителна част от които в
непроизводствени дейности.
Трупат се значителни загуби.
Първият опит за продажба се
проваля и през 2002 г. се прави
нов, като сделката е завършена
с подписването на договор със
спечелилия консорциум. Така
„Астибо“ преминава в частна
собственост.

Производство на фабрика Астибо
In the production of Astibo factory

declaration of Independence, the
branches in the neighboring cities
dropped out of the enterprise.
They received independent status.
Astibo itself also underwent
a number of transformations.
The large number of employees
turned to be a burden, especially
the substantial part who were
engaged in non-productive
activities. Significant losses were
accumulated. The first attempt
to sell failed and in 2002 a new
one was made, and the deal was
completed by signing a contract
with the winning consortium.
Thus, Astibo became a private
property.

В края на XX-началото на XXI век в текстилния бранш в трансграничния регион на Р България и Р Северна Македония, както и в другите отрасли от икономика е извършено раздържавяване. Доколко е успешна проведената приватизация е друг въпрос. Все пак част от предприятията продължават да работят. На базата на някои се развиват производствени линии на новоосновани фирми. Появяват се и изцяло нови фабрики. Факт е, че въпреки сътресенията текстилната промишленост прое дължава да бележи развитие в двете съседни държави и в по-граничния им район.

**Производство на шнурове
и връзки за обувки**
Production of shoelaces and laces

**Производство на еластични
и нееластични ленти**
Production of elastic and inelastic tapes

At the end of the 20th - beginning of the 21st century, the textile industry in the cross-border region between the Republic of Bulgaria and the Republic of North Macedonia witnessed a process of privatization, as did other sectors of the economy. How successful the privatization was, is another question. However, some companies continue to work. Others have served as a basis for the development of production lines of newly established firms. Completely new factories are also appearing. The fact is that, despite the turmoil, the textile industry continues to develop in the two neighboring countries and in their border area.

Производство на панталони
Production of trousers

Производствена операция
Production operation

Производствена операция
Production operation

Производство на якета
Production of jackets

Производство на якета
Production of jackets

Производствена операция
Production operation

Производство на ризи
Production of shirts

Производствена операция
Production operation

Производствена операция
Production operation

Производство на дамска конфекция
Production of women's clothing

Производство на дамски и мъжки трикотаж
Production of women's and men's knitwear

Производство на спортни дрехи
Production of sportswear

Участък Гладене
Ironing section

Участък „Кроене“
Cutting section

Склад Готова продукция
Warehouse Finished production

Производство на дамска конфекция
Production of women's confection

Производствена операция
Production operation

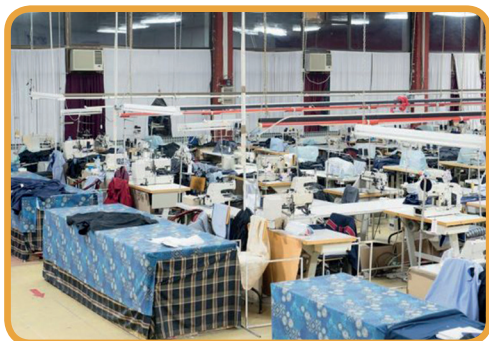
Производствен цех
Production workshop

**Производство на мъжки ризи
и дамски блузи**
**Production of men's shirts
and women's blouses**

Производствена операция
Production operation

Производствен цех
Production workshop

**Производствен процес „Плетене“ -
Кръгова плетачна машина
Knitting process -
Circular knitting machine**

**Производствен процес „Плетене“ -
Плоска плетачна машина
Knitting process - Flat knitting machine**

**Ситопечат
Screen-printing**

Използвани източници

Документи и снимки:

Централен държавен архив – София

Държавен архив – Кюстендил

Държавен архив – Благоевград

Регионален исторически музей – Кюстендил

Исторически музей – Дупница

Публикации:

История на България. Т. 5, С., 1985.

История на България. Т. 7, С., 1991.

История на България. Т. 8, С., 1999.

Вакарелски, Хр. Етнография на България. С., 1974.

Ковачева-Костадинова, В. Занаяти в югозападните български земи XV–XIX век. С., 1991.

Николчов, Св. Вълнено-текстилната индустрия в България. В: 100 години българска индустрия 1834-1937. Начало, развитие и значение. С., 1937, 82-86.

Енциклопедичен речник Кюстендил. С., 1988.

Кюстендил. С., 1983.

Меджидиев, Т. Дупница. Кратък промишлен, търговски, рекламен алманах. Дуница, 2005.

Станке Димитров, С., 1980.

Станке Димитров, С., 1990.

История на Дупница и Дупнишко. С., 2015.

Пирински край. Етнографски, фолклорни и езикови проучвания. С., 1980.

Историја на македонската текстилна индустрија со фокус на Штип. Скопје, 2005

Публикации в Интернет

Sources

Documents and photos:

Central State Archive - Sofia

State Archive – Kyustendil

State Archive – Blagoevgrad

Regional Historical Museum – Kyustendil

Historical Museum – Dupnitsa

Publications:

History of Bulgaria. V. 5, S., 1985.

History of Bulgaria. V. 7, S., 1991.

History of Bulgaria. V. 8, S., 1999.

Vakarelski, Hr. Ethnography of Bulgaria. S., 1974.

Kovacheva-Kostadinova, V. Crafts in the southwestern Bulgarian lands XV–XIX century. S., 1991.

Nikolchov, Sv. The woolen and textile industry in Bulgaria. In: 100 years of Bulgarian industry 1834-1937. Beginning, development and significance. S., 1937, 82-86.

Kyustendil Encyclopedic Dictionary. S., 1988.

Kyustendil. S., 1983.

Medzhidiev, T. Dupnitsa. A short industrial, commercial, advertisement almanac. Dupnitsa, 2005.

Stanke Dimitrov, S., 1980.

Stanke Dimitrov, S., 1990.

History of Dupnitsa and its region. S., 2015.

Pirin Region. Ethnographic, folklore and linguistic studies. S., 1980.

History of the Macedonian textile industry with a focus on Shtip. Skopje, 2005

Internet publications